

Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2014. № 3. С. 87.

3. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. № 4325-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>

4. Долинська М. С. Поняття, предмет та методи українського нотаріального права. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 2 (59). С. 186-194.

5. Про затвердження Положення про державний нотаріальний архів: Наказ Міністерства юстиції України від 18.05.2009 р. № 870/5. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0443-09>.

6. Про затвердження Порядку переміщення документів нотаріального діловодства та архіву державної нотаріальної контори в умовах воєнного стану та іншими нормативно-правовими актами: Наказ Міністерства юстиції України від 17.10.2024 р. № 2994/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1574-24#Text>.

7. Про внесення змін до деяких наказів Міністерства юстиції України: Наказ Міністерства юстиції України 05.06.2023 № 2112/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-23#Text>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-497-2-20>

ВЗАЄМОДІЯ ОКРЕМИХ СУБ'ЄКТІВ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ВИКОРИСТАННЯМ ЗЕМЕЛЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ДЕОКУПАЦІЇ

Заїка Ігор Володимирович

аспірант кафедри адміністративного, господарського права

та фінансово-економічної безпеки

Навчально-науковий інститут права

Сумського державного університету

м. Суми, Україна

Понад десять років іде військова агресія проти нашої держави, яка спричинила значний негативний вплив на земельні ресурси країни, включаючи забруднення ґрунтів, руйнування інфраструктури та порушення екологічного балансу. В таких умовах ефективність державного контролю за використанням та охороною земель залежить від скоординованої взаємодії суб'єктів, які здійснюють нагляд за використанням та охороною земель, а також від адаптації правових і

організаційних механізмів до надзвичайних обставин які виникли в нашій державі.

Запровадження воєнного стану в Україні та процеси деокупації територій зумовили суттєві трансформації в системі державного контролю за використанням земель. Формування військових адміністрацій як тимчасових державних органів із розширеними повноваженнями створило ситуацію дуалізму контролюючих структур на місцевому рівні, що спричинило низку юридичних колізій у питаннях здійснення контрольно-наглядової діяльності щодо земельних ресурсів. Особливої актуальності набуває неузгодженість в питаннях визначення меж компетенції військових адміністрацій та органів місцевого самоврядування в системі державного контролю за використанням земель, а також механізмів їх взаємодії в контексті забезпечення національної безпеки, відновлення деокупованих територій та захисту інтересів територіальних громад.

Система суб'єктів державного контролю за використанням земель в умовах воєнного стану зазнала суттєвих трансформацій. До традиційних контролюючих органів (Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру, Державна екологічна інспекція України) додалися військові адміністрації різних рівнів із надзвичайними повноваженнями щодо земельних ресурсів. Водночас органи місцевого самоврядування зберегли значну частину своїх контрольних функцій у сфері землекористування.

Правову основу діяльності суб'єктів державного контролю становлять Земельний кодекс України [1], Закон України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» [2], Закон України «Про правовий режим воєнного стану» [3] та інші спеціальні нормативно-правові акти, прийняті для регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану.

Деокупація територій створює додаткові виклики для системи державного контролю за використанням земель. Найбільш небезпечною проблемою деокупованих територій є масштабне мінування земель та забруднення їх вибухонебезпечними предметами. За оцінками фахівців, в дев'яти областях України (Дніпропетровська, Запорізька, Київська, Миколаївська, Сумська, Харківська, Херсонська, Чернігівська та Черкаська) близько 470 тисяч гектарів земель сільгосппризначення потребують обстеження та, за необхідності, розмінування [4].

Особливої уваги заслуговує питання відповідальності за приведення земель у придатний для використання стан. Законодавство України не містить чітких механізмів визначення суб'єкта, на якого покладається обов'язок проведення розмінування, очищення та рекультивації земель, а також джерел фінансування таких заходів. У цих умовах виникає

правова колізія щодо розподілу повноважень між військовими адміністраціями та органами місцевого самоврядування з питань організації та контролю за проведенням відновлювальних робіт та подальшого використання земель. Система державного контролю за використанням земель на деокупованих територіях потребуватиме розробки спеціальних методик оцінки збитків, завданім земельним ресурсам.

Аналіз чинного законодавства свідчить про наявність істотних прогалин у регламентації процедури взаємодії військових адміністрацій та органів місцевого самоврядування, зокрема, відсутні чіткі критерії розмежування їхніх повноважень у частині контролю за дотриманням вимог землеустрою; використання земельних ділянок, в тому числі наданих для потреб оборони; контролю за цільовим використанням земельних ділянок.

Неузгодженість законодавства створює ситуацію, коли одні й ті самі повноваження щодо земельних ресурсів можуть реалізовуватися як військовими адміністраціями, так і органами місцевого самоврядування. Наприклад, згідно з пункту 26 частини другої статті 15 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», військові адміністрації населених пунктів на відповідній території здійснюють повноваження із вирішення відповідно до закону питань регулювання земельних відносин [3]. Водночас, відповідно до пункту 34 частини першої статті 26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» до виключної компетенції сільських, селищних, міських рад віднесено вирішення відповідно до закону питань регулювання земельних відносин [5].

Аналіз судової практики свідчить про відсутність уніфікованого підходу до розподілу повноважень у сфері землекористування між військовими адміністраціями та органами місцевого самоврядування. Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду у постанові у справі № 200/3942/23 висловився з цього приводу та зазначив, що положення пункту 26 частини другої статті 15 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» обмежує начальника військової адміністрації у повноваженнях вирішення питань у земельних правовідносинах, забороняючи вирішувати питання відчуження з комунальної власності земельних ділянок та надання таких земельних ділянок в оренду на строк понад один рік. В умовах воєнного стану цей Закон є спеціальним по відношенню до Земельного кодексу України та потребує комплексного застосування при визначенні повноважень начальника військової адміністрації з урахуванням усіх обмежень, що передбачені як Земельним кодексом України, так і цим Законом [6].

Розподіл між повноваженнями залежить від характеру адміністративно-правових відносин між учасниками та на думку

В. М. Бевзенко може мати вигляд, наприклад, набуття прав на землю, процедур державної реєстрації, процедур реалізації прав на землю або процедур надання адміністративних послуг [7, с. 165-167].

Окрім неузгодженості повноважень між суб'єктами контролю, існують й інші проблеми, що ускладнюють здійснення ефективного державного контролю за використанням земель в умовах воєнного стану.

У період деокупації ключове значення набувають норми, спрямовані на відновлення контролю над звільненими територіями, оцінку стану земель та виявлення порушень, спричинених окупаційними силами. Законодавство потребує подальшого вдосконалення, зокрема у частині визначення процедур взаємодії суб'єктів контролю та відповідальності за порушення в умовах надзвичайного стану.

Вкотре відзначимо, що наразі у сфері контролю за використанням та охороною земель на законодавчому рівні не визначено поняття «земля» як об'єкта контролю [8, с. 51].

Вирішення зазначених проблем потребує комплексного законодавчого врегулювання з урахуванням специфіки здійснення контрольних функцій в особливий період. Оптимізація системи державного контролю має ґрунтуватися на принципах верховенства права, субсидіарності та пропорційності обмежень прав місцевого самоврядування в умовах воєнного стану.

Серед шляхів вдосконалення правового регулювання підвищення ефективності державного контролю за використанням земель в умовах воєнного стану та на деокупованих територіях доцільно в унормувати чітке розмежування контрольних повноважень місцевих військових адміністрацій та органів місцевого самоврядування у сфері використання земель державної та комунальної власності; запровадити механізм координації дій різних суб'єктів державного контролю; створити єдину інформаційну систему обліку порушень земельного законодавства в умовах воєнного стану.

Ефективна діяльність суб'єктів державного контролю за використанням земель є необхідною передумовою для забезпечення національної безпеки, відновлення деокупованих територій та захисту прав власників земельних ділянок і землекористувачів.

Література

1. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III : станом на 7 лют. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (дата звернення: 18.04.2025).
2. Про державний контроль за використанням та охороною земель : Закон України від 19.06.2003 р. № 963-IV : станом на 19 листоп. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963-15#Text> (дата звернення: 18.04.2025).

3. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII : станом на 8 лют. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 18.04.2025).

4. Небезпечна посівна: скільки в Україні сільськогосподарських земель заміновано та як їх розчищать | Межівський меридіан. *Межівський меридіан*. URL: <https://surl.li/tciljw> (дата звернення: 18.04.2025).

5. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР : станом на 5 берез. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text> (дата звернення: 18.04.2025).

6. Єдиний державний реєстр судових рішень. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121036286> (дата звернення: 18.04.2025).

7. Бевзенко В.М. Адміністративно-земельне право України : навч. посіб. Київ : Алерта, 2015. 180 с.

8. Соболев Є. Ю., Чорна М. В. Правові засади контрольнонаглядової діяльності органів публічної адміністрації у сфері охорони земель. *Форум Права*. 2019. № 5. С. 46–53. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.3568271> (дата звернення: 30.04.2024).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-497-2-21>

ПРИНЦИПИ ЛЮДИНОЦЕНТРИЗМУ ТА СПРАВЕДЛИВОСТІ ЩОДО ПРИТЯГНЕННЯ ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПОСАДОВИХ ОСІБ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ

Кальчук Олексій Миколайович

<https://orcid.org/0009-0002-0582-8168>

кандидат юридичних наук, докторант,

*Київський інститут інтелектуальної власності та права
Національного університету "Одеська юридична академія"*

м. Київ, Україна

Грунтуючись на інтерпретаційних підходах науковців до розуміння людиноцентризму, а також його принципу [1, с. 88], можемо стверджувати, що в контексті дисциплінарної відповідальності посадових осіб органів прокуратури принцип людиноцентризму щонайменше вимагає наступного: